

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรที่ดินของชุมชนบ้านงาแมง และบ้านขุนสาว ตำบลแม่สาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกันหลายประการ เช่น ชาติพันธุ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี ลักษณะพื้นที่ ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน เป็นต้น แต่ทว่าลักษณะทางนิเวศวิทยาโดยรวมคล้ายคลึงกัน วิธีการและขั้นตอนของการวิจัยมีดังนี้

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ ประชากรในหมู่บ้านบ้านงาแมง จำนวน 37 ครัวเรือน และบ้านขุนสาว จำนวน 95 ครัวเรือน โดยทั้งสองหมู่บ้านตั้งอยู่ในตำบลแม่สาว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้าน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรทั้งหมด

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การสำรวจและทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาและสำรวจการใช้ที่ดินของหมู่บ้านเป้าหมายทั้งสองหมู่บ้าน จะจัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินระดับครัวเรือน โดยเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ และการจัดการที่ดินในแต่ละแปลง ด้วยวิธีการสำรวจภาคสนามเบื้องต้น (Topographic Field Reconnaissance) (จิระ, 2543) ทั้งนี้จะใช้แผนที่ภูมิประเทศเป็นแผนที่ฐาน (Base map) อุปกรณ์ที่ใช้ได้แก่

- (1) แผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1:50,000
- (2) แผนที่ภูมิประเทศส่วนขยายมาตราส่วน 1:12,500
- (3) กระจกฉาย หรือกระจกคอกฉาย
- (4) อุปกรณ์เครื่องเขียน
- (5) สมุดบันทึก

3.2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ จะศึกษาจากพื้นที่จริง โดยการสังเกตโดยตรง (Direct observation) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยคำถามสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

- ข้อมูลทั่วไปของประชากร และหมู่บ้าน
- ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพยากรที่ดิน
- ข้อมูลเกี่ยวกับการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน และอื่น ๆ ได้แก่ การเกษตร อาหาร และที่อยู่อาศัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาและสำรวจการใช้ที่ดินของหมู่บ้าน มีขั้นตอนดังนี้

- จัดทำแผนที่ฐาน (จิระ, 2543) ครอบคลุมพื้นที่ทำกิน และตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน แผนที่ที่ใช้มาตราส่วน 1:12,500 โดยขยายมาจากแผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ระวัง 4747III ชุด L7017S บ้านป่าแป๋ และระวัง 4746IV ชุด L7017S อำเภอสะเมิง
- สำรวจพื้นที่ โดยใช้วิธีการเดินสำรวจพื้นที่กับชาวบ้าน สังเกตสภาพภูมิประเทศโดยรอบ ได้แก่ สันเขา จมูกเขา หุบเขา ลำห้วย แม่น้ำ และความลาดชันของพื้นที่ กำหนดขอบเขตของพื้นที่การใช้ที่ดินแต่ละแปลง เก็บข้อมูลเชิงบรรยายของแต่ละแปลง โดยสอบถามข้อมูลจากเจ้าของที่ดิน และชาวบ้านผู้นำทาง เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการจัดการพื้นที่ การนำทรัพยากรธรรมชาติโดยรอบมาใช้ประโยชน์ เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ เป็นต้น

3.3.2 การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรในชุมชน

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรที่ดิน โดยชุมชนในบ้านงาแมง และบ้านขุนสาบ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาจากข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ (อนันต์, 2541) ดังนี้

- ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้จากการศึกษาภาคสนาม (Field study) โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์โดยตรง และสัมภาษณ์คนในชุมชน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างดังกล่าวแล้วในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา

ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต แบบแผนของการใช้ประโยชน์และการจัดการ
ทรัพยากรที่ดิน รวมทั้งการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ของชุมชน และ
จัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การ
สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับบุคคลเป้าหมายที่ร่วมสำรวจด้วย

- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ
ข้อมูลพื้นฐานจากสำนักงานต่าง ๆ ระดับตำบล และอำเภอ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

3.5.1 การทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษา

วิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดทำแผนที่แสดงลักษณะการใช้ที่ดินของหมู่บ้าน โดยใช้แผนที่ฐานและรายละเอียดที่สำรวจได้ แผนที่ดังกล่าวจะแสดงข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ขนาดแปลง เจ้าของพื้นที่ และลักษณะการใช้ที่ดิน โดยนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการดังนี้

(1) จัดทำแผนที่แสดงลักษณะการใช้ที่ดินของหมู่บ้าน โดยแผนที่จะแสดงข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ขนาดแปลง เจ้าของพื้นที่ และลักษณะการใช้ที่ดิน

(2) คำอธิบายการใช้แผนที่ ประกอบด้วยแผนที่แสดงการถือครองที่ดิน และแผนที่แสดงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ปี 2548/2549

(2.1) แผนที่การถือครองที่ดินแสดงพื้นที่และลักษณะการถือครองที่ดินรายแปลง มีรหัสครัวเรือนกำกับแปลงที่ดินไว้ ในคำอธิบายแผนที่จะมีข้อมูลรายชื่อหัวหน้าครัวเรือนตามหลังรหัสครัวเรือน

(2.2) แผนที่การใช้ที่ดินแสดงประเภทการใช้ที่ดินในกลุ่มบ้าน หรือหมู่บ้าน นั้น ได้แก่ ที่นา ที่ไร่ ที่สวน ป่าไม้ ป่าช้าประจำหมู่บ้าน และ ลำเหมืองที่ใช้เพื่อการเกษตร

(3) คำอธิบายการใช้ตารางประกอบแผนที่

- รหัส เป็นการจัดลำดับของครัวเรือนในหมู่บ้าน
- พื้นที่ ขนาดของพื้นที่ ได้จากการสอบถามเจ้าของพื้นที่
- การใช้ที่ดิน ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรปี 2548/2549

3.5.2 การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ Statistix 8.0 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าไคสแควร์ (Chi-square Test)